

2019-02-18

YTTRANDE
Dnr B 2018-000397

Bygglovenheten
Nacka kommun

Yttrande angående bygglovsansökan gällande byte av fönster till dörr och uppsättning av räcke på fastigheten Sicklaön 145:19, hus 51A, fd ritningskontoret och Lavalhallen, Järla sjö, Nacka kommun

Bakgrund

Bygglovenheten har begärt kommunantikvariens synpunkter angående en bygglovsansökan gällande byte av ett fönster mot en dörr på fd ritningskontoret samt iordningställande av golv och uppsättning av ett balkongräcke på taket av Lavalhallen på fastigheten 145:19, Järla sjö, Nacka kommun.

Järla sjö ingår i Nacka kommuns kulturmiljöprogram, som en industrimiljö med bebyggelse från olika tidsåldrar. När Saltsjöbanan hade byggts ut på 1890-talet tog den industriella utvecklingen i Järla fart och tongivande var företaget AB de Lavals Ångturbin. Kulturmiljöprogrammet anger att industribebyggelsens grundläggande karaktärsdrag ska bevaras.

Fastigheten omfattas av detaljplan dp 236. Planen vann laga kraft 2000-05-20 med en genomförandetid på 15 år. Planbestämmelserna innebär bl.a. att användningen av de olika kvarteren i Järla sjö mestadels inte är styrd utan får användas för bostäder, centrum, handel, restaurang, kontor och verksamheter samt skola/utbildning. Med q_1 och q_2 betecknat område innebär att vid byggnadsåtgärder ska hänsyn tas till miljön i området. Med q betecknat område innebär att byggnaden ej får rivas. Byggnadens yttre form och karaktär får ej förvanskas. Högsta antal våningar är tre, respektive tre-fyra. Därutöver får källargarage anordnas där markens lutning så medger.

Miljö- och stadsbyggnadsnämnden gav i september 2017 planenheten i uppdrag att upprätta förslag till ändring av detaljplan. Syftet med ändringen är bland annat att se över skydd för den kulturhistoriskt värdefulla miljön och att skydda den värdefulla bebyggelsen med skydds- och varsamhetsbestämmelser.

Bygglovsansökan omfattar hus 51A, fd ritningskontoret och 85, fd järnvägshallen. I den gällande planen omfattas ritningskontoret av skyddsbestämmelsen q "Byggnaden får ej rivas. Byggnadens yttre form och karaktär får ej förvanskas". För Lavalhallen gäller bestämmelse q1 och q2 "Vid byggnadsåtgärder skall hänsyn tas till miljön i området."

Kulturhistoriska värden

Fd ritningskontoret är tillsammans med turbinhallen områdets kulturhistoriskt mest värdefulla byggnad. Kontoret uppfördes 1896 och representerar därmed den första utbyggnadsetappen. Kontorsbyggnadens röda tegelfasader i två våningar har mönstermurning, ljusa blinderingar, och sockel klädd med nubben av granit. Fönstren i bottenvåningen har rundbågig avslutning med t-postformad karm, en trappa upp har fönstren korspost eller t-post och en segmentformad avslutning. Byggnaden kröns uppåt av de trappstegsformade gavlarna.

Fasadens symmetriska uppbyggnad där fönstersättningen och fönstrens tredelade utformning med T-poster i de två, något utskjutande gavelpartierna som avslutas med trappgavlar, är centrala karaktärsskapande element. Fönstren har kvar sin ursprungliga fönsterindelning och material, även om fönstren i sig är utbytta under tidigt 2000-tal.

På ritningskontorets södra fasad sitter en balkong i ett ursprungligt läge. Balkongen är försedd med ett traditionellt svartmålat pinnräcke.

Med sin placering i hörnet av det stora industrikomplexet, närmast Saltsjöbanans station, fungerade kontorshuset som en entré till området som ledde besökarna rätt. Detta förstärktes av den detaljrika och påkostade, arkitektoniska utformningen som skiljde sig från områdets industribyggnader med en enklare och tydligt funktionsanpassad utformning. Trots senare förändringar som tillbyggnaden för Lavalhallen, en ny entrébyggnad i norr och ett senare vägnät i området har byggnaden behållit denna ursprungliga funktion.

Förslaget

En terrass föreslås uppföras på Lavalhallens tak, i anslutning och framför fd ritkontoret. Ett av fd ritkontorets fönster behöver därför byggas om till dörr. Enligt inlämnad ansökan föreslås två alternativ till utförande. Alternativ 1 "Hela fönstret byts ut mot en dörr som behåller samma form som ursprungsfönstret. T-formen på dörren behålls till fördel av symmetrin, mittdelning förlorar sin funktion men bevaras som utsmyckning." Alternativ 2 "Nedre delen på ena fönstret byts ut mot dörr som öppnar hela utrymmet. T-formen på

dörren behålls till fördel av symmetrin, mittdelning förlorar sin funktion men bevaras som utsmyckning.”

Synpunkter

F.d. ritningskontoret är den första byggnaden som möter besökarna när de närmar sig området från Saltsjöbanan. Formspråket med det mönsterlagda teglet, de omsorgsfullt utförda fönsterformerna, berättar att detta är en viktig byggnad i området. Fasadernas symmetri med fönstersättning och fönstrens tredelade utformning med T-poster i de två gavelpartierna som avslutas med trappgavlar, är centrala karaktärsskapande element.

I den uppdaterade antikvariska förundersökningen som togs fram av Nyréns arkitektkontor 2014 definieras byggnadens exteriör och vad som där uppstår byggnadens kulturhistoriska värden. En av de värdebärande egenskaperna är ”*ursprungliga fönster och fönster med äldre fönsterindelning*”.

Att ersätta byggnadens fönster mot en dörr innebär, oavsett alternativ, att mittposten inte blir öppningsbar utan endast finns kvar som utsmyckning. Inkomna handlingar redogör inte för huruvida dessa är utanpåliggande eller genomgående. Konsekvensen av att ersätta ett fönster mot en dörr är att ”fönstret” tappar sin tydliga profilering som en riktig T- post eller mittpost ger. Ritningarna redovisar inga profileringar och inte heller i vilket material som dörren skall utföras i.

Konsekvensen av att ersätta ett fönster med en dörr och att anlägga en terrass innebär inte bara en direkt arkitektonisk påverkan på den enskilda bygganden, f.d. Ritkontoret. Konsekvensen av att uppföra en terrass i anslutning till ritkontoret innebär framförallt en visuell funktionsförskjutning, där den före detta kontorsbyggnaden framstår som bostad i första hand. Även om terrassen placeras på Lavalhallens tak, kommer den avläsas som en balkong tillhörande Ritkontoret. Terrassens föreslagna placering är central, för såväl Ritkontoret som för området i sin helhet och bedöms få en olämplig dominans i området.

Det i kulturmiljöprogrammet utpekade området, liksom de i detaljplanen skyddade värdena motiveras genom den industrihistoriska berättelsen som visualiseras i områdets kulturmiljö. Syftet med gällande detaljplan, liksom syftet med pågående planändring, är att bevara och skydda områdets industrihistoriska värden och karaktär. En större terrass, framför Ritkontoret bedöms förvansa områdets industrihistoriska karaktär och berättarvärden. Terrasser och större balkonger är byggnadsdetaljer som historiskt sett hör till bostäder. Den föreslagna terrassen får därtill en sådan central placering att den förtar Ritningskontorets kulturhistoriska karaktär och berättarvärden.

I den gällande planen omfattas ritningskontoret av skyddsbestämmelsen q ”Byggnaden får ej rivas. Byggnadens yttre form och karaktär får ej förvanskas”. Förslagna förändringar där ett fönster föreslås ersättas av en dörr bedöms förvanska byggnadens arkitektoniska uttryck och påverka det kulturhistoriska värdet negativt vilket strider mot detaljplanens bestämmelser. För Lavalhallen gäller bestämmelse q1 och q2 ”Vid byggnadsåtgärder skall hänsyn tas till miljön i området.”. En terrass på Lavalhallen, i direkt anslutning till Ritningskontoret bedöms inte beakta områdets kulturhistoriska karaktär och är därför inte lämpligt utifrån bestämmelse q1 och q2.

I tjänsten

Niss Maria Legars
Kommunantikvarie